

Meerdere generaties op één erf: hoe houd je het samen leuk?

In bepaalde regio's in Nederland en Vlaanderen is het heel gewoon om met de oudere en jongere generatie boer en boerin samen op één erf te wonen. Ook buiten de agrarische sector wint het meergeneratiewonen aan populariteit. Hoe idyllisch dat samenwonen als één grote familie ook mag lijken, in boerengezinnen zien agrarisch coaches nog vaak schrijnende situaties ontstaan doordat generaties met elkaar botsen. Hoe woon je prettig samen op het boerenerf?

TEKST JORIEKE VAN CAPPELLEN

‘Oma boerin’ die met alle plezier even op de kleinkinderen past als mama gaat melken, of de jonge boer die met (schoon)vader afsprekt dat hij ’s nachts het bed wel uitgaat voor die kalfkoe. Samenwonen met de oudere en jongere generatie op hetzelfde erf van het familiebedrijf heeft zo zijn voordelen. Je runt samen het bedrijf, verricht hand-en-spandiensten voor elkaar en mocht er privé extra hulp of zorg nodig zijn, dan help je elkaar als familie.

Met de opkomst van mantelzorg- en kangoeroewoningen wordt het meergeneratiewonen ook buiten de agrarische sector actueler. ‘Het grote verschil met het moderne meergeneratiewonen is dat je op het boerenbedrijf niet alleen samen woont, maar ook samen wérkt’, vertelt agrarisch coach Paulien Hogenkamp. ‘Je bent op die manier nog meer op elkaar aangewezen, wat geen enkel probleem is als de verstandhouding tussen de generaties goed is.’ Maar zo vanzelfsprekend is dat niet, weet Hogenkamp van de jaarlijks 300 boerengezinnen, met name in het oosten en noorden van Nederland, die zij met haar team van Hogenkamp Agrocoaching begeleidt. ‘In onze coachingspraktijk staan problemen in de relatie tussen ouder en kind zelfs op nummer twee, na burn-out.’

Privéterrein opnieuw veroveren

Liza Simons van coachingsbureau ‘Een andere aanpak’ begeleidt in Zuid-Nederland regelmatig agrarisch ondernemers die worstelen met een stoeve relatie met hun ouders of kinderen. Dat begint vaak al bij de bedrijfsovername. ‘De klas-sieke situatie die wij nog steeds het vaakst zien, is dat de zoon het boerenbedrijf van zijn ouders gaat overnemen, waarbij het jonge stel in goed overleg in het ouderlijk huis gaat wonen’, aldus Liza. ‘Vanaf

DO’S-AND-DON’TS VOOR ALS JE SAMEN HET ERF DEELT:

DO’S

- Communiceer altijd rechtstreeks met elkaar.
- Bespreek op voorhand met elkaar wat je verwacht van het samenwonen op hetzelfde erf.
- Begrijp dat elke generatie anders is, omdat elke generatie is opgevoed in een tijd met (soms) andere normen en waarden.
- Maak duidelijke afspraken met elkaar en houd elkaar eraan.
- Richt erf en tuin zo in dat beide partijen hun broodnodige privacy hebben.
- Vraag andere boerinnen of vriendinnen om tips en ervaringen: hoe zouden zij het samenwonen aanpakken?

DONT’S

- Je partner bij frustraties gebruiken als ‘doorgeefluik’ aan de andere generatie.
- Steeds de andere generatie de schuld geven van een conflict.
- Vooraf zelf invullen hoe een ander zal reageren als je een probleem wilt aankaarten.
- Bij bezoek aan elkaar alleen over het werk praten.
- Vanuit het keukenraam of de woning direct zicht hebben op wat de andere generatie aan het doen is.
- Elkaar niet verplichten om werkzaamheden op het bedrijf altijd samen te doen.

**BOERIN GEERTRUI VERHAEGHE:
‘WE VOORKOMEN DAT WE IN ELKAARS VAARWATER GAAN ZITTEN’**

Op het melkveebedrijf van Geertrui Verhaeghe (50) en haar partner Jan Wallays (53) en hun vier kinderen woont ook Jans moeder Paula Dessein (77) in een geschakelde woning aan de boerderij. Elkaar letterlijk en figuurlijk de ruimte geven heeft altijd geholpen voor een goede relatie met elkaar. ‘In de periode voor en tijdens de bedrijfs-overname woonden we eerst op honderd meter van het bedrijf. Dichtbij, maar toch net ver genoeg om eerst als stel aan elkaar te wennen en onze kinderen te krijgen.’ Ook werkte Jan eerst nog buitenshuis als bouwkundige en heeft Geertrui nog altijd een baan in het onderwijs. ‘We zaten al nooit veel op elkaars lip.’ Toen Jans vader plotseling overleed, werd samen besloten dat oma Paula gewoon op de boerderij bleef wonen. ‘Zij is toen juist heel belangrijk geweest voor Jan

door veel mee te helpen op het bedrijf.’ Terugkijkend vindt Geertrui het knap hoe moeder, zoon en zichzelf op een harmonieuze manier hun rol vonden. ‘Het zal ongetwijfeld helpen dat we allemaal flexibele karakters zijn. Maar we hebben altijd bewust voorkomen dat we in elkaars vaarwater gaan zitten. We hebben daarom ook een eigen voordeur en eigen tuin.’ Wensen zijn altijd duidelijk naar elkaar uitgesproken. ‘Bij mijn eerste zwangerschap gaf mijn schoonmoeder spontaan te kennen dat ze niet van plan was om voor de kinderen te zorgen. Gezien ik zelf ook niet van plan was om haar dat te vragen, was dat rap geregeld.’ Gezamenlijke raakvlakken helpen ook. ‘Paula en ik tuinieren graag. We staan regelmatig samen te overleggen waar die nieuwe plant in de tuin moet.’

**Agrarisch coach Paulien Hogenkamp:
‘Het grote verschil met modern
meergeneratiewonen is dat je op een boerderij
samen woont én werkt’**

dat moment moet het privéterrein door hen feitelijk opnieuw veroverd worden. Dat pakt het jonge stel met enthousiasme op, ze willen er echt hun eigen plek van maken.’ Maar dan komen er toch kleine barstjes. ‘Grootmoeder ziet bijvoorbeeld hoe in het ouderlijk huis een nieuwe keuken wordt geplaatst en benoemt toch even dat “die oude keuken toch nog goed was?”, of de vader of zoon pakt ongevraagd tuingereedschap bij de ander uit de schuur omdat ze altijd al gewend waren dit zo te doen.’ Simons ziet dat jonge boerinnen emotioneel de meeste moeite hebben om hun nieuwe rol op de boerderij te vinden. ‘Voor de jonge boer voelt de boerderij al als thuis, maar zijn partner, die steeds

vaker niet zelf van boerenkomaf is, vraagt zich af of ze van dit huis ook háár thuis kan maken. Het anders inrichten of verbouwen van het huis kan veel bijdragen aan dat gevoel van “thuis zijn”.

Bang voor gebrek aan privacy

Volgens Charlotte Cobbaert van het Vlaamse Kenniscentrum Bedrijfsopvolging moeten de oude en de jongere generatie de verwachtingen van het samenwonen op voorhand naar elkaar uitspreken, iets wat volgens Cobbaert veel te weinig gebeurt. Het Kenniscentrum Bedrijfsopvolging van de Vlaamse landbouworganisatie Boerenbond is in 2014 daarom gestart met sociale familiegesprek-

SAMENWONEN OP HET BOERENBEDRIJF: VAN ALLE TIJDEN

In België en Duitsland is het moderne meergeneratiewonen dankzij subsidies al langer ingeburgerd. Inmiddels loopt ook Nederland warm voor deze woon-trend, waarbij gemeenten en projectontwikkelaars maar al te graag het nostalgische beeld aanhalen van de harmonieuze samenwonende boerenfamilies uit vroeger tijden. Vooral in het oosten en zui-

den van Nederland en in Vlaanderen is het samenwonen met de oudere of jongere generatie boer historisch gezien inderdaad zo gegroeid, vaak uit praktische en financiële overwegingen. In sommige regio's in de Achterhoek, Twente en Salland bestonden waarschijnlijk al sinds de Middeleeuwen zogenaamde stamhuishoudens, waarbij

de jongere generatie het boerenbedrijf van de oudere generatie overnam en de ouders op de boerderij bleven wonen. In Noord-Holland en Friesland was dit fenomeen minder gebruikelijk. Daar begon een jonge generatie vaker op een ander bedrijf of de ouders verhuisden na de bedrijfsovername naar het dorp.

Agrarisch coach Liza Simons:

‘Jongeren zijn degenen die de verandering moeten inzetten, al is daar wel moed voor nodig’

ken rondom de bedrijfsovername. ‘Idealiter komen we al in de vroegste fase van de bedrijfsovername bij het gezin om zo snel mogelijk verwachtingen boven water te brengen en uit te spreken’, vertelt adviseur en coach Cobbaert. In de gesprekken hoort ze bijvoorbeeld dat ouders bang zijn dat ze geen inspraak meer zullen krijgen in het bedrijf, of dat verwacht wordt dat de kleinkinderen automatisch bij hen terecht kunnen. De jonge boerin op haar beurt is bang voor een gebrek aan privacy en denkt dat de oudere generatie iedere ochtend komt koffiedrinken in haar keuken. ‘Ze denken het, maar ze spreken het niet naar elkaar uit. Eigenlijk hopen ze dat het wel los zal lopen.’ Weten beide generaties elkaars verwachtingen,

dan kunnen ze afspraken met elkaar maken. Duidelijke afspraken geven beide partijen rust. Spreek niet alleen af hoe je samen het werk verdeelt, maar geef ook je grenzen aan rondom wonen en leven op hetzelfde erf. Ook letterlijk, aldus Cobbaert. ‘Voorkom bijvoorbeeld dat je vanuit het keukenraam direct zicht hebt op het doen en laten van het andere gezin, om elkaar de benodigde privacy te gunnen.’ Bespreek ook op welke manier je gedeelde leefruimtes gebruikt en hoe je bij de ander naar binnen loopt. ‘Vaak gebruik ik het voorbeeld dat beide woningen feitelijk twee naastgelegen huizen in de straat zijn. Bij je buurman loop je ook niet ongevraagd naar binnen.’ Privacy is voor beide partijen belangrijk, vult Liza

Simons aan. ‘Privacy zorgt voor een geborgd en veilig gevoel, je kunt jezelf zijn.’

Rechtstreeks communiceren

Paulien Hogenkamp adviseert samenwonende generaties om altijd rechtstreeks met elkaar te communiceren. ‘Heel vaak wordt de zoon of dochter van het oudere boerenpaar gebruikt als een soort doorgeefluik tussen het jonge en het oudere stel. Bijvoorbeeld als de jonge boerin vindt dat opa niet meer via haar tuinpad naar de wei moet lopen. De jonge boer stapt ermee naar zijn ouders, maar belandt daarmee in een tweestrijd. Hij wil zijn ouders niet kwetsen, maar ook zijn vrouw steunen.’ Vaak is het een jarenlange opstapeling van zulke miscommunicatie, onbenullige voorvallen en kleine ergernissen over en weer die ervoor zorgen dat het tussen beide generaties gigantisch kan escaleren. ‘We hebben hier boerenstellen die na dertig jaar huwelijk alsnog uit elkaar willen, enkel en alleen omdat de relatie met de ouders of schoonouders zo verzuurd is. Je kunt je voorstellen met hoeveel stress en spanning zulke gezinnen leven.’

Kindrol van zich afschudden

Belanden jonge en oude generatie eenmaal in een moeilijke relatie, dan voelt de jonge generatie zich

volgens Liza Simons vaak het slachtoffer. Zo zou de oudere generatie bijvoorbeeld nog steeds zaken bepalen die zij zelf liever anders willen. Feitelijk is dat de oudere generatie helemaal niet kwalijk te nemen. ‘Jongeren nemen uit angst van wat ouders ervan zeggen niet het voortouw. Maar zij zijn degenen die de verandering moeten inzetten, al is daar wel moed voor nodig. Bij de oudere generatie zijn de vaste patronen al zo lang ingesleten dat verandering veel moeilijker is.’ Hogenkamp ziet de angst om zaken niet te durven benoemen vaak terug bij boerenstellen die zelf al tussen de veertig en vijftig jaar zijn. ‘Zij hebben het nooit aangedurfd om de kindrol van zich af te schudden en de volwassen rol aan te nemen.’ Charlotte Cobbaert merkt ten slotte op dat de jongere generatie ook de kans moet krijgen zelf haar stempel te drukken op het bedrijf en de woning. ‘Er zijn genoeg ouders die vol vertrouwen hun bedrijf en de grotere familiewoning overdragen en met plezier een stap terug doen, maar er zijn er ook stellen die het gevoel hebben dat ze moeten plaatsmaken, bijvoorbeeld als ze zelf nog relatief jong zijn. Sommigen kunnen het werk dan moeilijk loslaten, en ook dát is te begrijpen. Als generaties dit van elkaar weten, ontstaat er meer begrip voor elkaar. En op begrip bouw je een gezonde relatie.’

ROWENA DE WEERT: ‘VAN ONS WOONGEDEELTE HEB IK ECHT ONZE EIGEN PLEK GEMAAKT’

Rowena de Weert (22) woont sinds kort samen met haar vriend Stijn van Rooij (23) op het vleesveebedrijf van haar schoonouders in Cromvoirt. ‘Stijn vormt met zijn ouders een maatschap en zal het bedrijf overnemen’, vertelt Rowena, die zelf adviseur voor melkvee- en geitenbedrijven is bij kenniscentrum AHV. ‘Ik had veel zin in het samenwonen, maar vroeg me ook af hoe het zou zijn om met twee generaties op één erf te wonen.’ Beide stellen wonen apart van elkaar in dezelfde woonboerderij. ‘Ik ben voor mijn verhuizing ontzettend druk geweest met de inrichting, om een fijne plek voor onszelf te creëren. Stijn dacht super met mij mee. Hij weet dat voor hem de verhuizing niet groot is, maar voor mij wel. Ook mijn schoonmoeder zag mijn verhuisstress en begreep die goed.’ Rowena ervaart dat samenwonen voor beide generaties wennen is. ‘Stijn en zijn

vader kunnen samen soms pittige discussies hebben over het werk, juist onder de koffie. Ik zou het dan graag ook nog over andere dingen dan werk willen hebben’, lacht ze. ‘En in het begin liepen we iets te makkelijk bij elkaar naar binnen voor kleine dingetjes die best even kunnen wachten. Ik heb aangegeven dat we elkaar ook kunnen appen om wat privacy te houden.’ Echt harde afspraken zijn er niet gemaakt. ‘Ik heb gelukkig een heel goede relatie met mijn schoonouders. Maar als we iets niet fijn vinden of niet willen, spreken we dat wel meteen uit naar elkaar. We kroppen geen dingen op.’ En samenwonen op één erf heeft ook z’n charme. ‘Als de melk op is, loop ik zo even naar mijn schoonmoeder. En als we na een drukke dag geen tijd hebben om te koken, mogen we bij mijn schoonouders altijd aanschuiven.’

